

ตอนที่ 2 : ลักษณะเฉพาะของปรัชญาจีน

บทที่ 1

1. ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการปฏิบัติ

Charles A. Moore ได้กล่าวถึงเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของปรัชญาจีนไว้ว่า ชาวจีนแยกไม่ออกระหว่างปรัชญากับชีวิต และทฤษฎีกับการปฏิบัติ¹ เช่นเดียวกับที่ Hajime Nakamura อธิบายว่าชาวจีนมีแนวโน้มที่จะเน้นการปฏิบัติ²

เอกลักษณ์ดังกล่าวของปรัชญาจีนสามารถหยิบยกมาชี้ให้เห็นเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. นักปรัชญาจีนมีทรรศนะเกี่ยวกับสัจธรรมในแง่ที่ว่า ความจริงไม่ใช่หลักการที่เป็นนามธรรม หรือได้รับการเปิดเผยจากพระเจ้าเบื้องบน แต่ความจริงเป็นหลักการที่สอดแทรกอยู่แล้วในกิจกรรมของมนุษย์ เพราะฉะนั้น ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ คือหลักฐานที่บันทึกหลักการความจริงดังกล่าว ด้วยเหตุดังกล่าว ขงจื๊อมักจะอ้างถึงอดีตในฐานะเป็นหลักฐานพิสูจน์หลักความจริง อดีตดังกล่าวถูกบันทึกลงในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเรียกว่า วู จิง (The Five Classics) และจตุรปกรณ์ (The Four Books)

ประการสำคัญที่สุด หลักความจริงนั้นเป็นหลักการที่เป็นศีลธรรมด้วย เพราะฉะนั้น วูจิงจึงก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทในฐานะเป็นหลักการของความประพฤติของชาวจีน การถือว่าหลักความจริงเป็นหลักการของศีลธรรมจึงเป็นอีกทรรศนะหนึ่งของปรัชญาจีนเกี่ยวกับหลักความจริง

ทรรศนะเกี่ยวกับหลักความจริงอีกอย่างหนึ่งที่ยืนยันถึงเอกลักษณ์ของจีนในแง่การเน้นความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการปฏิบัติคือ ชาวจีนถือว่าการอ่านวู จิง ซึ่งบันทึกหลักความจริงย่อมไม่สามารถช่วยให้เข้าถึงหลักความจริงอย่างแท้จริง การจะเข้าถึงความจริงดังกล่าวได้ต้องเกิดจากการฝึกฝนด้วยการลงมือปฏิบัติในชีวิตประจำวันจริง ๆ

2. ขงจื๊อมักกล่าวเน้นอยู่เสมอถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “คำพูด” กับ “การกระทำ” โดยเห็นว่า “คำพูด” ต้องเท่ากับ “การกระทำ” ดังกล่าวตอนหนึ่งของขงจื๊อว่า “มีครั้งหนึ่งที่ฉันเพิ่งแต่ฟังอย่างตั้งใจในสิ่งที่คนเขาพูด และมองอย่างฉาบฉวยในเรื่องการทำตามคำพูดของเขา แต่เดี๋ยวนี้ ฉันต้องไม่เพียงแต่ใช้หูฟังในสิ่งที่เขาพูดเท่านั้น แต่ต้องใช้ตาเฝ้าดูว่าเขา

¹ ดู Charles A. Moore ed, The Chinese Mind (Honolulu : East-West Center Press, 1967), P. 5.

² ดู Ways of Thinking of Eastern Peoples, P. 233.

ทำอะไรด้วย”³ คำพูดดังกล่าวของขงจื้อย่อมเน้นถึงเอกลักษณ์ของปรัชญาจีนในแง่ที่ว่า การปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะคำพูดเพียงอย่างเดียวไม่สามารถพิสูจน์ความดีของใครได้ การปฏิบัติจริงต่างหากควรเป็นหลักฐานที่สำคัญสำหรับพิสูจน์ความดีของคน

3. เนื่องจากปรัชญาจีนเป็นปรัชญาที่เน้นเพื่อการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ด้วยเหตุดังกล่าว ปรัชญาจีนจึงไม่ได้คิดศัพท์เทคนิคขึ้นมาในปรัชญาของเขาให้แตกต่างไปจากภาษาที่ชาวจีนใช้กันในชีวิตประจำวันโดยทั่วไป เช่นคำว่าลิ (li) หรือเต๋า (Tao) เจ็น (jen)

นอกจากนี้ จากการศึกษาประวัติของเมธีจีนในภาคหนึ่ง จะเห็นว่า ตัวเมธีจีนเองนั้นส่วนใหญ่ไม่ใช่ชนกวีชากรที่ขังตัวเองอยู่บนหอคองขาซัง แต่เป็นคนที่ชอบเข้าไปมีบทบาทจริงจัง ๆ ในกิจกรรมของสังคมและกิจกรรมทางการเมือง เช่นขงจื้อและม่อจื้อ เป็นต้น เม้งจื้อเองกล่าวว่า “สุภาพบุรุษถ้าสูญเสียตำแหน่งก็เหมือนกับเจ้าครองนครที่สูญเสียแคว้น”⁴ และ “เมื่อขงจื้อไม่ได้รับราชการกับเจ้าครองนครสักสามเดือน ท่านก็รู้สึกท้อวาย”⁵ อย่างไรก็ตาม เมธีจีนทางฝ่ายลัทธิเต๋าเช่น เล่าจื้อ และจิ้งจื้อ ไม่ชอบมีบทบาททางสังคมและการเมือง แต่เมธีจีนเหล่านี้ก็เน้นการปฏิบัติตามความคิดของตนเองอย่างเคร่งครัด เช่นการปฏิเสธตำแหน่งใด ๆ ทั้งสิ้นของขงจื้อ เป็นต้น

เนื่องจากเมธีจีนส่วนใหญ่เน้นการปฏิบัติจริง และอุทิศให้กับสังคมและการเมือง และเมธีจีนไม่ปิดขังตนเองและเขียนแต่ข้อคิดทางปรัชญาของตน ปรัชญาของเมธีจีนจึงปรากฏในรูปของคำสอนมากกว่า หนังสือที่บันทึกปรัชญาของเมธีจีนจึงเป็นหนังสือบันทึกถ้อยคำสอนมาเป็นส่วนใหญ่

4. เนื้อหาของปรัชญาจีนที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องจำเป็นสำหรับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องของจริยธรรม การเมือง หลักการปกครอง วิถีชีวิตที่นำไปสู่ความสำเร็จ พิธีกรรม จรรยาบรรณ หลักของปรัชญาเต๋านั้นถึงศิลปะของการมีชีวิตที่ปลอดภัย จากความผิดหวังและความเจ็บปวด ด้วยเหตุดังกล่าว ตำนานเทพจึงปรากฏน้อยมากในปรัชญาของจีน ดังที่ Nakamura กล่าววิจารณ์ไว้ว่า “ตั้งแต่อดีตมาแล้วที่นักเขียนจีนใช้เวลาน้อยมากสำหรับ

---

³ Arthur Waley, trans; **The Analects of Confucius** (London : George Allen & Unwin Ltd., 1938) V. 9
“These was a time when I merely listened attentively to what people said, and tooke for granted that they would carry out their words. Now I am obliged not only to give ear to what they say, but also to keep an eye on what they do.”

⁴ D.C. Lau, trans., **Mencius** (Harmondsworth: Penguin Books, 1970) Book III PART: 3 “A gentleman losing his position is like a feudal lord losing his state.”

⁵ *Ibid.*, Book 111 PART : 3.

จินตนาการทางตำนานเทพและชอบที่จะพูดถึงสัจนิยมทางโลกและทางการปฏิบัติมากกว่า”⁶

ในทำนองเดียวกันปัญหาเรื่องชีวิตหลังการตายก็มีการกล่าวถึงน้อยมาก ในปรัชญาจีนปราชญ์จีนจึงมีคำสอนง่าย ๆ เกี่ยวกับความตาย เช่น “ใครก็ตามที่เกิดก็ต้องตาย มันเป็นหลักเกณฑ์ธรรมชาติที่ว่าสิ่งที่มีจุดเริ่มต้นก็ย่อมมีจุดที่สิ้นสุด”⁷ ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับคำสอนของชาวอินเดียในเรื่องเดียวกันแล้วจะแตกต่างกันอย่างมาก เพราะปราชญ์อินเดียให้ความสนใจต่อวัฏจักรของชีวิตในแง่ของการเกิดการตายเป็นอย่างมาก จุดประสงค์ในชีวิตของชาวอินเดียจึงมิใช่ชีวิตนี้และโลกนี้ แต่เป็นชีวิตหน้าและโลกแห่งสวรรค์ ซึ่งจะได้มาโดยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในชีวิตปัจจุบัน

เนื่องจากปรัชญาจีนมีแนวโน้มอย่างเด่นชัดในแง่ของการเน้นการปฏิบัติ เป็นเหตุให้นักวิจารณ์ปรัชญาจีนบางกลุ่มมีความเห็นว่า ปรัชญาจีนไม่ให้ความสนใจต่อปัญหาอภิปรัชญา อย่างไรก็ตาม คำวิจารณ์ดังกล่าวเป็นคำวิจารณ์ที่สุดโต่งเกินไป เพราะปรัชญาเต๋าเป็นปรัชญาที่มีเนื้อหาทางอภิปรัชญาอย่างเห็นชัดที่สุด รวมทั้งคำสอนของกลุ่มลัทธิขงจื้อใหม่ในเรื่อง ลี (Li) ด้วย ทั้งนี้ Wing-Tsit Chan มีความเห็นว่า ถึงปรัชญาจีนมีเนื้อหาทางอภิปรัชญาอยู่บ้าง แต่ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ปราชญ์จีนให้ความสนใจปัญหาทางจริยศาสตร์ สังคม และการเมืองมากกว่า ส่วนปัญหาอภิปรัชญามีร่องรอยของการวิวัฒนาการเมื่อพุทธศาสนาจากอินเดียได้เข้าไปทำลายลัทธิขงจื้อในจีน แต่ทั้งนี้ การกล่าวถึงปัญหาดังกล่าวของปราชญ์จีน “ย่อมเป็นไปได้เพื่อจริยศาสตร์เสมอ”⁸

5. จริยศาสตร์ในสายตาของปราชญ์จีน ไม่ใช่เป็นเพียงทฤษฎีจริยศาสตร์เท่านั้นหรือไม่เป็นเพียงคำพูดหรือภาษา เพราะผู้ที่ขึ้นชื่อว่ามีจริยธรรมนั้นต้องได้มาจากการฝึกฝน เพราะฉะนั้น จริยศาสตร์ของปรัชญาจีนจึงไม่ใช่ทฤษฎีแต่เป็นวิถีแห่งความประพฤติ ปราชญ์จีนแบ่งแยกระหว่างทฤษฎีจริยศาสตร์กับการปฏิบัติจริงในชีวิต ด้วยเหตุดังกล่าว Hsieh Yu-wei จึงวิจารณ์เชิงเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างปราชญ์จีนกับนักปราชญ์ตะวันตกไว้ว่า “ดังนั้น ผู้ร่ายกรองผลงานทางจริยศาสตร์บางคน (นักปราชญ์ตะวันตก) อาจจะศึกษาอย่างสูงเพื่อสามารถอธิบายเชิงวิชาการว่าอะไรคือสิ่งดีในศีลธรรม แต่จริง ๆ แล้ว อาจจะเพิก

---

⁶ Hajime Nakamura, **Ways of Thinking of Eastern Peoples**, p. 235 “From ancient times, the Chinese writers have very little use for the mythological imagination and preferred a practical and worldly realism”

⁷ Yang Hsiung, Quoted in Hajime Nakamura, **Ways of Thinking of Eastern Peoples** p. 241 “Those who were born will surely die. It is a natural principle that things which have a beginning must have an end.”

⁸ ดู Wing-Tsit Chan, “Synthesis in Chinese Metaphysics,” **The Chinese Mind**, Ed. Charles A. Moore (Honolulu : East-Weast Center Press, 1967), p. 132.

เจตต์อวืทืทืจะสร้ทงให้เกดควมดีในชวีตประจ้วน และควมประพตขงเขเองก็ออกนอกลู่
นอกทง” ทังนื เพราะพวกเขเห็นวัจรยศสตร์เป็นเพยงด้นหน่งขงควมคตขงเข และ
ไม่มีอะไรเกยวข้องกับควมประพต ทศนคตด่งกล่วไม่สามารถยอรรบได้ในหมู่ปราชญ์จ้น”⁹

---

⁹ Hsieh Yu-wei “Filial Piety and Chinese Society,” *The Chinese Mind*, p 169 “Hence, some authors of ethical works [western Philosophers] who may be highly learned in the scientific expounding of what is good in morality may actually be ignorant as to how to bring about goodness in daily life and their own behavior may also have gone astray, because they treat ethics merely as one aspect of thought and possibly as having nothing to do with conduct